

Priporočila za postopanje z umrlim s COVID-19 (ali sumom na COVID-19)

Ta priporočila služijo kot dopolnila k standardnim postopkom, ki jih vključene strokovne službe v zdravstvu in nezdravstvu rutinsko že izvajajo.

Obstaja relativno tveganje za prenos okužbe pri umrlem s COVID-19 (ali sumom na COVID-19), zato je potrebna posebna skrb pri ravnanju pri osebi, ki je umrla v obdobju kužnosti. Ob premeščanju umrlega je možen iztis majhne količine zraka iz pljuč, edemske tekočine ter vsebine v ustih ali nosnicah, kar lahko predstavlja tveganje za prenos okužbe. Zakon za nalezljive bolezni (Uradni list RS, št. 33/06, 42. člen) opredeljuje, da se pokop, izkop ali prevoz trupla umrlega za nalezljivo bolezen opravi na način in pod pogoji, ki onemogočajo širjenje okužbe in jih podrobneje določi minister pristojen za zdravje. Način in pogoje prevoza in pokopa posmrtnih ostankov oseb, umrlih za nalezljivo bolezen določa Pravilnik o prevozu in pokopu posmrtnih ostankov (Uradni list RS, št. 53/17 in 56/17 – popr.).

Postopanje z umrlim s COVID-19 (ali sumom na COVID-19) v bolnišnici

- Zdravstveno in drugo osebje, ki izvaja oskrbo umrlega ali premešča umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) v bolniški sobi, si mora pred postopkom namestiti osebno varovalno opremo (OVO):
    - ▶ zaščita za oči: očala/vizir,
    - ▶ zaščita za roke: nitrilne rokavice,
    - ▶ zaščita za nos/usta: maska FFP2/3 in
    - ▶ telesna zaščita: vodoodporni zaščitni plašč z dolgimi rokami.
  - Uporabljeno OVO se zavrže kot zdravstveni odpadki, klasifikacijska številka 18 01 04. Več o OVO na tej spletni povezavi: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-zdravstveni-delavci#splosni-napotki-pri-uporabi-osebne-varovalne-opreme>
- Prikaz pravilne uporabe osebne varovalne opreme za zdravstvene delavce:
<https://youtu.be/2CHyP3jMbRs>
- Zdravnik, ki potrdi smrt, izvede standardne postopke ob smrti bolnika.
  - Zdravstveno osebje izvede oskrbo umrlega po standardnih postopkih po smrti bolnika.

- Svojem se lahko omogoči slovo od umrlega, če je možno pa od umirujočega. Slovo od umrlega naj se izvede v bolniški sobi preden se ga namesti v polietilenski (sanitarni) vreči za umrle. Svojci morajo pri tem uporabljati enako OVO kot zaposleni.
- Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se nato namesti v dve polietilenski (sanitarni) vreči za umrle. Med nameščanjem umrlega v prvo vrečo (med obračanjem) se odstrani umazano posteljno perilo (rjuhe,...), z razkužilom prebriše prevleko posteljnega vložka in istočasno prebriše prvo vrečo. S tem se zagotovi čisto podlago za nameščanje druge vreče, ki se jo prav tako prebriše z razkužilom.
- Bolniški voziček ali bolniška postelja, s katerim se prevaža umrlega, se mora pred odhodom iz bolniške sobe razkužiti.
- Pred odhodom iz bolniške sobe si morajo zdravstveni delavci in drugo osebje odstraniti OVO.
- Bolniško sobo se očisti in razkuži po standardnih postopkih bolnišnice za primere nalezljivih bolezni.
- Ob prevozu znotraj bolnišnice, ko je umrl že v dveh polietilenskih (sanitarnih) vrečah za umrle, sledite standardnim rutinskim postopkom. Osebje, ki prevaža umrlega, mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.
- Obdukcija umrlega se odsvetuje.
- Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se iz mrtvašnice bolnišnice ne premešča na oddelke/ustanove, kjer se sicer izvajajo obdukcije, ampak se ga direktno prepelje iz mrtvašnice bolnišnice na pogrebno službo.
- V mrtvašnici bolnišnice osebje pogrebne službe prevzame umrlega, polietilenski (sanitarni vreči) z umrlim predstavijo v transportno krsto in odpeljejo. Osebje pogrebne službe mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.
- Transportno krsto se mora po uporabi razkužiti. Odsvetuje se pranje zaradi potencialnega ustvarjanja kužnega aerosola.
- Namesto transportne krste se lahko uporabi krsto za kremacijo, če dostop do umrlega to omogoča in je mogoče takšno krsto transportirati ne da bi se med transportom odprla in poškodovala. Osebje pogrebne službe mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.

Postopanje z umrlim s COVID-19 (ali sumom na COVID-19) v domovih za starejše (DSO)

- Zdravstveno in drugo osebje, ki izvaja oskrbo umrlega ali premešča umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) v sobi umrlega, si mora pred postopkom namestiti osebno varovalno opremo (OVO):
    - ▶ zaščita za oči: očala/vizir,
    - ▶ zaščita za roke: nitrilne rokavice,
    - ▶ zaščita za nos/usta: maska FFP2/3 in
    - ▶ telesna zaščita: vodoodporni zaščitni plašč z dolgimi rokavi.
  - Uporabljeno OVO se zavrže kot zdravstveni odpadki, klasifikacijska številka 18 01 04. Več o OVO na tej spletni povezavi: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-zdravstveni-delavci#splosni-napotki-pri-uporabi-osebne-varovalne-opreme>
- Prikaz pravilne uporabe osebne varovalne opreme za zdravstvene delavce: <https://youtu.be/2CHyP3jMbRs>
- Zdravnik, ki potrdi smrt, izvede standardne postopke ob smrti bolnika.
  - Zdravstveno osebje izvede oskrbo umrlega po standardnih postopkih po smrti bolnika.
  - Svojem se lahko omogoči slovo od umrlega, če je možno pa od umirujočega. Slovo od umrlega naj se izvede v sobi umrlega preden se ga namesti v polietilenski (sanitarni) vreči za umrle. Svojci morajo pri tem uporabljati enako OVO kot zaposleni.
  - Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se nato namesti v dve polietilenski (sanitarni) vreči za umrle. Med nameščanjem umrlega v prvo vrečo (med obračanjem) se odstrani umazano posteljno perilo (rjuhe,...), z razkužilom prebriše prevleko posteljnega vložka in istočasno prebriše prvo vrečo. S tem se zagotovi čisto podlago za nameščanje druge vreče, ki se jo prav tako prebriše z razkužilom.
  - Transportni voziček ali postelja, s katerim se prevaža umrlega, se mora pred odhodom iz prostora razkužiti.
  - Pred odhodom iz sobe umrlega si morajo zdravstveni delavci in drugo osebje odstraniti OVO.
  - Sobo umrlega varovanca se očisti in razkuži po standardnih postopkih DSO za primere nalezljivih bolezni.
  - Ob prevozu znotraj DSO, ko je umrli že v dveh polietilenskih (sanitarnih) vrečah za umrle, sledite standardnim rutinskim postopkom. Osebje, ki prevaža umrlega, mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.
  - Obdukcija umrlega se odsvetuje.
  - Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se ne premešča na oddelke/ustanove, kjer se sicer izvajajo obdukcije, ampak se ga direktno prepelje na pogrebno službo.

- V mrliški vežici DSO osebje pogrebne službe prevzame umrlega, polietilenski (sanitarni) vreči z umrlim prestavijo v transportno krsto in odpeljejo. Osebje pogrebne službe mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.
- Transportno krsto se mora po uporabi razkužiti. Odsvetuje se pranje zaradi potencialnega ustvarjanja kužnega aerosola.
- Namesto transportne krste se lahko uporabi krsto za kremacijo, če dostop do umrlega to omogoča in je mogoče takšno krsto transportirati ne da bi se med transportom odprla in poškodovala. Osebje pogrebne službe mora pri tem uporabljati nitrilne rokavice.

Postopanje z umrlim s COVID-19 (ali sumom na COVID-19) na domu

- Pred vstopom v stanovanje/hišo si mora zdravnik mrliški preglednik (v primeru spremstva tudi policisti, kriminalisti in vsi drugi s posebnimi pooblastili) in osebje pogrebne službe, ki premeščajo umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19), nadeti OVO:
  - ▶ zaščita za oči: očala/vizir,
  - ▶ zaščita za roke: nitrilne rokavice,
  - ▶ zaščita za nos/usta: kirurška maska tip II R in
  - ▶ telesna zaščita: vodoodporni zaščitni plašč z dolgimi rokavi.
- Uporabljeno OVO se zavrže kot zdravstveni odpadke, klasifikacijska številka 18 01 04. Več o OVO na tej spletni povezavi: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-zdravstveni-delavci#splosni-napotki-pri-uporabi-osebne-varovalne-opreme>
Prikaz pravilne uporabe osebne varovalne opreme za zdravstvene delavce: <https://youtu.be/2CHyP3jMbRs>
- Pred odhodom iz prostora si mora zdravnik mrliški preglednik (v primeru spremstva tudi policisti, kriminalisti in drugo osebje s posebnimi pooblastili) odstraniti OVO, ki jo položi v vrečo za komunalne odpadke in vrečo tesno zaveže.
- Svojci umrlega in drugi prisotni v prostoru naj se umrlega ne dotikajo in izvajajo ustrezno higieno rok. Na to jih opozori tudi zdravnik mrliški preglednik.
- Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se namesti v dve polietilenski (sanitarni) vreči za umrle. Po zaprtju prve vreče osebje pogrebne službe celotno površino vreče od zunaj pobriše z razkužilom za površine ter nato prvo vrečo z umrlim da v drugo vrečo, ki se jo prav tako prebriše z razkužilom.
- Osebje pogrebne službe sanitarni vreči z umrlim prestavijo v transportno krsto. Namesto transportne krste se lahko uporabi krsto za kremacijo, če dostop do umrlega to omogoča in je mogoče takšno krsto transportirati ne da bi se med transportom odprla in poškodovala.
- Pred odhodom iz prostora si mora osebje pogrebne službe odstraniti OVO, ki jo položijo v vrečo za komunalne odpadke in vrečo tesno zavežejo.
- V vreči zbrani infektivni odpadki se lahko priložijo k truplu (gredo s truplom v kremacijo).
- Svetuje se kremacija umrlega.
- Če se pri prevozu uporablja transportna krsta se mora le ta po uporabi razkužiti. Odsvetujemo pranje zaradi potencialnega ustvarjanja kužnega aerosola.

- Obdukcija umrlega se odsvetuje. V kolikor se od obdukcije ne da odstopiti (sodna obdukcija, ki jo odredi preiskovalni sodnik v skladu z Zakonom o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12): kljub jasnemu vzroku smrti se obdukcija ne more opustiti v primeru suma kaznivega dejanja (zastrupitve, poškodbe, prometne nesreče,...)), ali je nujna zaradi okoliščin smrti ali nejasnega vzroka smrti in zdravnik, ki je obdukcijo odredil, želi obdukcijo, se obdukcija opravi najprej 24 ur po sprejemu trupla s terena ali po preteku treh dni od smrti umrlega.
- Če gre za sum na COVID-19 in se odredi obdukcija umrlega, je v vseh primerih suma potrebno pred obdukcijo umrlega odvzeti bris nosno žrelnega prostora in ga poslati na mikrobiološko testiranje. Bris odvzame služba, ki izvaja mrliško pregledno dejavnost ali SNMP, ki naj bo opremljena z brisi in gojišči. Umrlega s sumom na COVID-19 se direktno prepelje na pogrebno službo in šele potem ko je znan rezultat testiranja na institucijo, kjer bo opravljena obdukcija.
- Umrlega s COVID-19 (ali suma na COVID-19) se ne premešča na oddelke/ustanove, kjer se sicer izvajajo obdukcije, ampak se jih direktno prepelje na pogrebno službo.

Postopanje z umrlim s COVID-19 (ali sumom na COVID-19) v pogrebnem zavodu

- Dodatno odpiranje polietilenskih (sanitarnih) vreč z umrlim pred pokopom ali upepelitvijo se odsvetuje. Zdravnik mrliški preglednik, ki opravi ponovni ali kontrolni mrliški pregled pred kremacijo, mora pri pregledu obvezno nositi OVO:
  - ▶ zaščita za oči: očala/vizir,
  - ▶ zaščita za roke: nitrilne rokavice,
  - ▶ zaščita za nos/usta: kirurška maska tip II R in
  - ▶ telesna zaščita: vodoodporni zaščitni plašč z dolgimi rokavi.
- Uporabljeno OVO se zavrže kot zdravstveni odpadek, klasifikacijska številka 18 01 04.

Več o OVO na tej spletni povezavi:

<https://www.nijz.si/sl/koronavirus-zdravstveni-delavci#splosni-napotki-pri-uporabi-osebne-varovalne-opreme>

Prikaz pravilne uporabe osebne varovalne opreme za zdravstvene delavce:

<https://youtu.be/2CHyP3jMbRs>

- Ko osebje pogrebne službe prestavlja vreči z umrlim iz transportne krste v končno krsto, uporablja pri tem nitrilne rokavice. Transportno krsto se mora po uporabi razkužiti. Odsvetuje se pranje zaradi potencialnega ustvarjanja kužnega aerosola. Namesto transportne krste se lahko uporabi krsto za kremacijo, če je dostop do umrlega to omogočal in je bilo mogoče takšno krsto transportirati ne da se je med transportom odprla in poškodovala.
- Svetuje se kremacija umrlega.